

ГЕНЕЗИС АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ АЗАРТНИХ ІГОР У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

GENESIS OF ADMINISTRATIVE-LEGAL REGULATION OF GAMBLING IN THE REPUBLIC OF POLAND

Бодров Ю.В., аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права

Державний торговельно-економічний університет

Стаття присвячена генезису правового регулювання організації та проведення азартних ігор в Республіці Польща. Проаналізовано ключові етапи розвитку законодавства Польщі про азартні ігри, починаючи з 20-х років ХХ століття. Висвітлено проблеми, з якими стикалася Польща у процесі адаптації свого законодавства до європейських стандартів, включаючи необхідність оновлення застарілих норм, що не відповідали новим економічним реаліям. На прикладі Польщі доведено, що державна монополія на певні види азартних ігор, а також контроль за їх проведенням, забезпечує розумний баланс між економічними інтересами держави та соціальними ризиками, обумовленими специфікою грального бізнесу.

Здійснено детальну характеристику польського законодавства про гральний бізнес. Встановлено, що у його розвитку домінують загальноєвропейські тенденції до легалізації мультіюрисдикційних азартних ігор, впровадження принципів відповідальної гри, забезпечення соціальної відповідальності грального бізнесу, посилення державного і громадського контролю в сфері азартних ігор та інші.

Зроблено висновок про те, що окреслені тенденції слугують надійним орієнтиром для розбудови правових засад грального бізнесу в Україні, яка впевнено рухається шляхом інтеграції до економічної системи ЄС. Їх урахування є важливим елементом широкі регуляторної адаптації до ключових елементів *acquis* Європейського Союзу, передбаченої Преамбулою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Системне урахування цих тенденцій при оновленні галузевого законодавства істотно сприятиме забезпеченню стабільності і безпеки грального бізнесу, його контрольованості державою і громадськістю, мінімізації його негативних соціально-економічних наслідків.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання організації та проведення азартних ігор, зарубіжний досвід, тенденції розвитку законодавства про гральний бізнес та азартні ігри.

The article revolves around the genesis of legal regulation concerning the organization and conduct of gambling in the Republic of Poland. It analyzes the key stages in the development of Polish gambling legislation, starting from the 1920s. The article highlights the challenges faced by Poland in adapting its legislation to European standards, including the necessity of updating outdated norms that did not align with new economic realities. Using Poland as a case study, it demonstrates that state monopolies on certain types of gambling, along with oversight of their conduct, provide a reasonable balance between the economic interests of the state and the social risks inherent in the gambling industry.

A detailed description of Polish gambling legislation is provided, establishing that its development is dominated by overarching European trends towards the legalization of multi-jurisdictional gambling, the implementation of responsible gaming principles, the assurance of social responsibility within the gambling sector, and the strengthening of both state and public oversight in the gambling domain.

The conclusion drawn is that mentioned above trends should serve as a guideline for establishing legal grounds for gambling industry in Ukraine, which is confidently progressing towards integration into the EU economic system. Considering these trends is a crucial element of the broader regulatory adaptation to key components of the European Union's *acquis*, as stipulated in the Preamble of the Association Agreement between Ukraine and the EU. A systematic consideration of these trends during the update of sectoral legislation will significantly contribute to ensuring the stability and security of the gambling business, its controllability by the state and the public, and the minimization of its negative socio-economic consequences.

Key words: administrative-legal regulation of the organization and conduct of gambling, foreign experience, trends in the development of gambling and its legal regulation.

Як відомо, важливою запорукою поступального розвитку вітчизняного законодавства є ґрунтовне вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання [1; 2; 3; 4]. Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє оцінити перспективи впровадження в Україні найбільш ефективних моделей публічного адміністрування, організації та проведення азартних ігор, виявити основні тенденції і закономірності розвитку законодавства про гральний бізнес різних держав, прослідкувати їх кореляцію з процесами євроінтеграції та європеїзації національних правових систем, забезпечити плавний перехід України на міжнародні стандарти державного регулювання сфери азартних ігор, уніфікувати понятійно-категоріальний апарат законодавства, оптимізувати зміст і структуру нормативно-правових актів з питань грального бізнесу, визначити найбільш вразливі ланки галузевого регулювання, з'ясувати витoki існуючих проблем, віднайти оптимальні способи їх вирішення, уникнути поширених помилок, запозичити апробовані практики та, в кінцевому підсумку – забезпечити максимальну соціально-економічну «віддачу» грального бізнесу при мінімізації його негативних впливів на суспільство.

У даному контексті предметом особливого інтересу є генезис законодавства про гральний бізнес Республіки Польща. Починаючи з другої половини ХХ століття, розвиток правового регулювання сфери азартних ігор у Польщі та Україні відбувався за вельми подібних соціально-економічних та політико-правових умов.

З іншого боку, на відміну від України, Польща вже має членство в ЄС і набагато далі просунулися в напрямку європеїзації національного законодавства (зокрема, законодавства про гральний бізнес), зіштовхуючись на цьому шляху з численними викликами, докладаючи значних зусиль для їх подолання. У цьому сенсі переоцінити польський досвід (як негативний, так і позитивний) просто неможливо. Він становить чималий інтерес для сучасної України, яка наполегливо рухається курсом на євроінтеграцію.

Республіка Польща – одна з небагатьох держав колишнього соціалістичного табору, на теренах якої протягом ХХ століття спостерігався сталий розвиток правового регулювання сфери азартних ігор. Зокрема, 22.06.1925 року Сеймом Польщі був ухвалений Закон «Про кінні перегони», яким встановлювалися загальні умови організації та проведення парі тоталізатора на іподромах (ст.ст. 5–8) [5]. Закон Польської Республіки від 9 липня 1936 року «Про лотерейну монополію» закріпив державну монополію на проведення лотерей (ст. 1), визначив організаційні засади проведення лотерей (ст.ст. 6–17), урегулював трудові, службові та інші відносини, пов'язані з роботою працівників Польської лотерейної монополії (ст.ст. 18–21) [6]. 19 квітня 1950 року побачила світ нова редакція Закону «Про кінні перегони», яка, серед іншого, суттєво спростила систему обов'язкових відрахувань зі ставок на перегони (ст. 8) [7]. І, нарешті, 20 травня 1976 року на зміну зазначеним законам був прийнятий

єдиний законодавчий акт з питань організації та проведення азартних ігор – Закон Народної Республіки Польща від 20.05.1976 р. «Про азартні ігри та тоталізатори» [8].

Закон від 20.05.1976 р. «Про азартні ігри та тоталізатори» закріпив правові підвалини управління, дозвільної діяльності, контролю та нагляду в сфері азартних ігор (такими визнавалися пари тоталізатора, лотереї та ігри на гральних автоматах). Важливим моментом цього Закону стала часткове роздержавлення сфери азартних ігор: поряд з державними установами, право на проведення азартних ігор отримали неприбуткові громадські організації (ст. 13 Закону), причому, і перші, і другі, наділялися правом доручати виконання окремих видів діяльності, пов'язаних з проведенням азартних ігор, фізичним особам (ч. 1 ст. 11 Закону). Тим не менше, правова доктрина тогочасної Польщі сповідувала ідеї абсолютного верховенства державних інтересів, а фінансові правопорушення розглядала як пряме посягання на ці інтереси. Зважаючи на це, Законом від 20.05.1976 р. було запроваджено жорстку систему покарань за правопорушення в сфері азартних ігор. Відповідні правопорушення були криміналізовані, а за їх учинення наставала кримінальна відповідальність у вигляді значних штрафів, обмеження або позбавлення волі (ст. 14 Закону) [8].

Оскільки закони Польської народної республіки з питань гемблінгу здебільшого були спрямовані на регулювання державно-управлінських відносин, умови проведення конкретних азартних ігор ними не визначалися. Конкретизація цих умов здійснювалася на підзаконному рівні – в нормативно-правових актах центральних органів виконавчої влади, як-то: розпорядження Міністра колективних господарств ПНР від 6.10.1951 р. «Про встановлення засад здійснення взаємних ставок на кінних перегонах», розпорядження Міністра фінансів ПНР від 24.06.1976 р. «Про детальне регулювання проведення азартних ігор і тоталізатора» тощо [9; 10].

Таким чином, у пострадянській, демократичний період розвитку Польща ввійшла, маючи вельми розвинуту і розгалужену систему законодавства з питань грального бізнесу. Утім, ця система, яка формувалася за принципово інших соціальних, економічних і політичних умов, не могла забезпечувати ефективне регулювання сфери азартних ігор в нових реаліях. Як наслідок, перед польським законодавцем постала необхідність її кардинального оновлення.

Важливим кроком у цьому напрямку стало ухвалення Закону Республіки Польща від 29.07.1992 р. «Про азартні ігри та пари» [11]. Цей Закон істотно розширив перелік легалізованих азартних ігор (до нього увійшли: числові ігри, грошові та речові лотереї, циліндричні ігри, картярські ігри, азартні ігри на гральних автоматах, ігри лото з грошовими і речовими призами), а також дозволив прийняття ставок на результати спортивних змагань та інші події (ст. 1). Одночасно Законом від 29.07.1992 р. «Про азартні ігри та пари» було встановлено державну монополію на проведення числових ігор і грошових лотерей (ст. 4), а право на проведення циліндричних ігор, карткових ігор, ігор з гральними автоматами, лото з грошовими призами та взаємних парі – закріплене за акціонерними товариствами й товариствами з обмеженою відповідальністю з юридичною адресою на території Республіки Польща (ст. 5). Законом від 29.07.1992 р. також визначалися засади організації азартних ігор і парі (Розділ II), надання дозволів на проведення азартних ігор (Розділ III), оподаткування грального бізнесу (Розділ IV), нагляду і контролю за діяльністю суб'єктів, які організують та проводять азартні ігри чи парі (Розділ V). Будь-яка реклама азартних ігор на території країни заборонялася (ст. 7) [11].

На момент ухвалення Закону Республіки Польща від 29.07.1992 р. «Про азартні ігри та пари» справедливо вважався одним з найбільш ґрунтовних законодавчих актів

з питань грального бізнесу в країнах колишнього соціалістичного табору. Разом з тим, по мірі розвитку ринкових відносин та європеїзації національної правової системи, дедалі більша кількість його положень втрачали актуальність. Зрештою постійне виключення деактуалізованих положень зі змісту Закону призвело до того, що з 66 статей його первинної редакції наприкінці 2009 року лишилися чинними тільки 5, а сам Закон склався із 7 статей (5 первинних і 2 пізніше доданих) [11].

З метою усунення суттєвих прогалин правового регулювання грального бізнесу законодавець Польщі ухвалив новий про його організацію та адміністрування – Закон Республіки Польща від 19.11.2009 р. «Про азартні ігри» (набув чинності 1.01.2010 р.) [12].

Новий Закон доповнив перелік азартних ігор новими іграми (телебінго, аудіотелелотереї, гра в кості), поширивши державну монополію на числові ігри, грошові лотереї та телебінго (у первинній редакції Закону), а також на рекламні лотереї, ігри з використанням ігрових автоматів поза межами казино та азартні ігри онлайн, за винятком парі і рекламних лотерей (діюча редакція Закону) (ч. 1 ст. 2, ст. 5) [12].

Відповідно до ст. 4 Закону від 19.11.2009 р. «Про азартні ігри», гральними закладами (центрами) на території Республіки Польща визнаються заклади казино, зали гральних автоматів та зали для гри в лото з грошовими призами. Водночас, букмекерські пункти не мають статусу грального центра та являють собою окремий тип закладів грального бізнесу. При цьому, якщо функціонування закладів казино здійснюється на підставі ліцензії, то робота залів гральних автоматів та залів для гри в лото з грошовими призами – на підставі дозволу на експлуатацію залу. У свою чергу, діяльність букмекерський контор потребує наявності дозволу на організацію парі. Так само на підставі дозволу проводяться розіграші лотерей, розіграші лото та рекламні лотереї (для організації лотерей та ігор лото з незначним призовим фондом достатньо повідомлення в податкову адміністрацію) [12].

Варто зауважити, що первинна редакція Закону від 19.11.2009 р. унеможливила доступ іноземних операторів до польського ринку азартних ігор, визнаючи право на організацію роботи гральних центрів та проведення азартних ігор тільки за компаніями-резидентами. Однак, з огляду на вимоги ст. 56 ДФЄС (див. вище), у 2015 році зазначене обмеження було скасовано. Закон від 19.11.2009 р. «Про азартні ігри» був доповнений статтею «7-а», згідно з якою, акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або інші компанії, зареєстровані у державах-членах ЄС або інших державах, котрі є сторонами Угоди про Європейський економічний простір, можуть провадити господарську діяльність у сфері азартних ігор на території країни на підставі концесії або наданого дозволу за умови призначення уповноваженого представника або створення підрозділу в Польщі [13].

Що ж стосується лотерей, рекламних лотерей, лото і покерних турнірів, то їх проведення дозволено не тільки компаніям, але й організаційним утворенням без статусу юридичної особи (організатором покерного турніру може бути навіть фізична особа) (ст. 6–7). При цьому весь дохід від розіграшів лотерей і лото повністю спрямовується на суспільно корисні, зокрема, благодійні цілі (ст. 16) [12].

Тривалий час у колах фахівців чи не найбільш слабким місцем Закону від 19.11.2009 р. «Про азартні ігри» вважалася повна відсутність правового регулювання діяльності, пов'язаної з організацією та проведенням азартних ігор онлайн. Фактично, це виводило онлайн-гемблінг за межі правового поля, спричиняло тінізацію даного сегменту грального бізнесу та нівелювало його потужний податковий потенціал. Якщо з 2004 по 2009 рік податкові надходження від азартних ігор сягали 1,624 млрд злотих на рік, то в 2010 році (тобто, після ухвалення Закону)

вони зменшилися майже на 50% [14]. Як заявив у грудні 2016 року тодішній Віце-Прем'єр Уряду Польщі Ярослав Говін: «внаслідок цього акту Польща зазнала гігантських, багатомільярдних збитків. Тож ми вирішили змінити законодавство, щоб гроші надходили до бюджету. Але наразі протягом наступних місяців азартні ігри залишатимуться в сірій зоні, а поляки втрачатимуть від 100 до 300 млн злотих (24–71 млн USD) щомісяця» [15, с. 103].

Ситуація докорінно змінилася у 2017 році, з набуттям чинності змін до Закону, спрямованих на легалізацію грального бізнесу онлайн [16]. Відповідно до цих змін, організація будь-яких азартних ігор стала можливою у веб-мережі Інтернет. При цьому Закон вимагає від операторів азартних ігор онлайн: проводити такі ігри виключно на веб-сайтах, яким присвоєно польський національний домен; розташовувати пристрої (сервери) обробки й архівації даних про ігри та їх учасників на території держави-члена ЄС або держави – члена Угоди про Європейський економічний простір; архівувати та зберігати дані про азартні ігри та їх учасників протягом 5 років, після чого – їх видаляти; надавати органам податкової адміністрації віддалений доступ до архівованих даних про ігри та їх учасників, що передбачає можливість зчитування, копіювання та обробки відповідних даних (див.: ст. 15-d) [12].

Одночасно відповідними змінами до Закону від 19.11.2009 р. «Про азартні ігри» було запроваджено функціонування відкритого, публічного Реєстру доменів, які незаконно використовуються для пропозиції азартних ігор. До цього Реєстру вносяться доменні імена веб-сайтів, які всупереч діючому законодавству використовуються для реклами, просування або організації азартних ігор. Правовими наслідками включення доменного імені до цього Реєстру є:

по-перше, блокування суб'єктом телекомунікаційних послуг безоплатного доступу до веб-сайтів, які його використовують (будь-які запити на з'єднання через це доменне ім'я автоматично перенаправляються на сайт, адміністрований Міністерством фінансів, який містить повідомлення про включення доменного імені до Реєстру, інформацію про перелік легальних операторів грального бізнесу в Республіці Польща, а також застереження про можливу кримінальну та фінансову відповідальність учасників азартних ігор, організованих з порушенням закону);

по-друге, припинення суб'єктами надання платіжних послуг в Інтернеті обслуговування веб-сайтів, які використовують відповідне доменне ім'я (надання платіжних послуг припиняється протягом 30 днів з дня включення доменного імені до Реєстру) [12].

З метою попередження та мінімізації негативних наслідків азартних ігор онлайн Закон зобов'язує їх організаторів впроваджувати правила відповідальної гри, зокрема, розмішувати на відповідних сайтах інформацію про оператора гри та його контактні дані, про дозвіл на проведення ігор, про правила гри, про заборону гри неповнолітнім особам, про порядок перевірки віку учасників гри, про ризики, пов'язані з азартними іграми, про установи, які надають допомогу особам з ігровою залежністю, про механізми самообмеження учасників ігор тощо (ст. 15-і).

Варто зазначити, що аналогічні вимоги Закон встановлює для суб'єктів, які організують роботу залів гральних автоматів (ст. 1-d), але не пред'являє їх до казино, букмекерських контор та інших організаторів азартних ігор [12]. Фактично, це означає, що положення Закону про принципи відповідальної гри стосуються лише тих операторів ринку, які діють у рамках державної монополії на певні види грального бізнесу.

Серед інших положень Закону від 19.11.2009 р. «Про азартні ігри» на особливу увагу заслуговують такі:

– положення, якими визначаються засади функціонування такого сегменту грального бізнесу, як гральні автомати. Польський законодавець демонструє вельми оригі-

нальне уявлення про сутність ігор на гральних автоматах, вказуючи, що вони завжди містять елемент випадковості, але, водночас, не включаючи їх до числа випадкових ігор (ст. 2 Закону). При цьому іграми на гральних автоматах визнаються ігри онлайн, які проводяться за аналогічними правилами (відповідно, «гра на гральному автоматі» є можливою без наявності такого автомату);

– легалізація пари на віртуальні події (події, повністю генеровані комп'ютером) та аудіотекстових лотерей, участь у яких оплачується телефонним дзвінком або відправкою текстових повідомлень за допомогою телекомунікаційної мережі загального користування; (п. 11 ч. 2 та ч. 2-а ст. 2 Закону);

– законодавче закріплення поняття мультиюрисдикційних азартних ігор – числових ігор та грошових лотерей, що організуються одночасно на території більш ніж однієї країни (ч. 1-а ст. 5 Закону);

– детальне регулювання порядку призначення уповноваженого представника іноземних операторів азартних ігор на території Республіки Польща (ст. 7-а Закону);

– наділення Міністра фінансів Республіки Польща повноваженням затверджувати правила проведення числових ігор, грошових лотерей, рекламних лотерей, телебінго, ігор на гральних автоматах за межами казино та азартних ігор онлайн (ст. 9 Закону);

– встановлення таких вимог (умов) надання ліцензій або дозволу на проведення азартних ігор як: обов'язкова наявність членів правління, наглядової ради або ревізійної комісії компанії громадянства Польщі, держави-члена ЄС або держави-члена Угоди про Європейський економічний простір; відсутність відкритих судових проваджень по справах про злочини, пов'язані з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму; відсутність фактів анулювання попередньої ліцензії або дозволу на проведення азартних ігор протягом 6 років до дати подання заяви про видачу ліцензії чи дозволу (при цьому акціонери (партнери) компанії-заявника не повинні бути акціонерами (партнерами) компанії з відкликаними ліцензіями); відсутність судимості учасників (акціонерів) товариства за умисні злочини або умисні податкові правопорушення на території держави-члена ЄС (ст.ст. 11–12 Закону);

– вимога щодо обов'язкового встановлення в казино та залах гральних автоматів аудіовізуальної системи контролю за проведенням ігор для перевірки правильності визначення результатів ігор, правильності розрахунків виграшів, ведення обліку виплачених виграшів, вирішення спірних ситуацій, контролю та перевірки учасників ігор тощо (ст. 15-b Закону);

– вимога про обов'язкове обладнання гральних центрів резервними джерелами електроенергії, незалежними від мережі загального користування, і установками захисту від перешкод, що забезпечують постійну та безперебійну гру (ст. 15-с Закону);

– встановлення максимально допустимих меж виграшів в азартних іграх, в тому числі, у взаємних пари (ст. 18 Закону);

– покладення на операторів азартних ігор обов'язку видавати на вимогу гравця іменний сертифікат, що підтверджує вигравш (ст. 20 Закону);

– регулювання питань, пов'язаних з переміщенням, виведенням з експлуатації, знищенням або викраденням гральних автоматів (ст. 23-с Закону);

– заборона зовнішньої реклами та просування азартних ігор, включаючи заборону надавати інформацію про спонсорство з використанням торгової назви та торгової марки, які використовуються для пропозиції азартних ігор (ст. 29 Закону);

– покладення на компанії, які провадять азартні ігри, обов'язку інформувати державного регулятора про зміни

в структури статутного капіталу, складі правління, наглядовій раді чи ревізійній комісії (ст.ст. 52–53 Закону);

– визнання підставами для анулювання ліцензії на проведення азартних ігор: зменшення статутного капіталу товариства нижче встановленої межі; перерви понад 6 місяців у провадженні діяльності, на яку поширюється ліцензія чи дозвіл; контатації щонайменше двох випадків допуску неповнолітньої особи до участі в азартних іграх в одному й тому самому гральному закладі (ст. 59 Закону) [12].

У цілому правове регулювання грального бізнесу в Республіці Польща характеризується високою ефективністю. Воно охоплює всі ключові аспекти адміністрування, організації та проведення азартних ігор, добре корелюється з вимогами законодавства ЄС, забезпечує ефективний державний контроль за діяльністю операторів азартних ігор, а також сприяє впровадженню принципів відповідальної гри та мінімізації негативного соціального впливу азартних ігор.

Узагальнюючи результати аналізу адміністративно-правового регулювання організації та проведення азартних ігор в Республіці Польща, можемо констатувати, що в ньому досить чітко прослідковуються тенденції щодо: комплексного регулювання суспільних відносин з приводу організації та проведення ігор на грошові та матеріальні призи, результат яких залежить, в тому числі, від випадку: циліндричні ігор, ігор в карти, ігри на гральних автоматах,

ігор в кості, лотерей, телефонних ігор (вікторин) тощо; надання права на організацію та проведення азартних ігор юридичним особам-нерезидентам, зокрема, компаніям, зареєстрованим в державах-членах ЄС, інших державах, які підписали Європейську Угоду про економічний простір, або Швейцарській Конфедерації); легалізації мультиюрисдикційних азартних ігор; посилення вимог (зокрема, вікових) щодо допуску громадян до участі в азартних іграх; розвитку механізмів самовиключення та самообмеження на відвідування гральних закладів та/або участі в азартних іграх; посилення обмежень на рекламу та пропагування азартних ігор; забезпечення всебічного інформування громадян про існуючі механізми профілактики гральної залежності та допомоги особам, які від неї потерпають; централізації та оптимізації системи публічного адміністрування організації та проведення азартних ігор; розширення спектру наглядових, контрольних і юрисдикційних повноважень державних регуляторів грального бізнесу.

Насамкінець варто зазначити, що окреслені тенденції відображають не стільки особливості розвитку польського законодавства про азартні ігри, скільки основні напрями політики ЄС в сфері грального бізнесу. У світлі цього, їх урахування є важливою запорукою європеїзації вітчизняного законодавства про гральний бізнес та важливим аспектом регуляторного наближення, передбаченого Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Zapototska, O., Gurzhi, T., Gurzhii, A. The law as the source of state policy in Ukraine. *Journal of Law and Political Sciences*. 2023. № 4 (39). P. 374–392.
2. Jakuszewicz A., Gurzhii, T., Gurzhii, A. Public Law and Administration Under Conditions of Hybrid Warfare (The Experience of Ukraine). *Comparative Law Review*. 2021. № 27. P. 195–218.
3. Гуржій Т.О. Правове регулювання адміністративно-деліктних відносин. *Вісник прокуратури*. 2008. № 8. С. 92–99.
4. Goncharuk S., Kuzmenko O., Berlach A., Yarmaki K. Establishment of the institute of administrative responsibility in the legal system of Ukraine. *Journal of Law and Political Sciences*. 2021. Vol. 26-1, P. 261–284.
5. O wyscigach konnych: Ustawa z dnia 9 lipca 1936 r. *Dziennik Ustaw*. 1936. № 55. Poz. 398.
6. O monopolu loteryjnym: Ustawa z dnia 22 czerwca 1925 r. *Dziennik Ustaw*. 1925. № 74. Poz. 512.
7. O wyscigach konnych: Ustawa z dnia 19 kwietnia 1950 r. *Dziennik Ustaw*. 1950. № 20. Poz. 73.
8. O grach losowych i totalizatorach: Ustawa z dnia 20 maja 1976 r. *Dziennik Ustaw*. 1976. № 19. Poz. 172.
9. W sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gier losowych i totalizatorów: Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 czerwca 1976 r. *Dziennik Ustaw*. 1976. № 26. Poz. 154.
10. W sprawie określenia zasad przeprowadzania wzajemnych zakładów na wyścigach konnych: Ministra Państwowych Gospodarstw Rolnych z dnia 6 października 1951 r. *Dziennik Ustaw*. 1951. № 53. Poz. 373.
11. O grach losowych i zakładach wzajemnych: Ustawa z dnia 29 lipca 1992 r. *Dziennik Ustaw*. 1992. № 68. Poz. 341.
12. O grach hazardowych: Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. *Dziennik Ustaw*. 2009. № 201. Poz. 1540.
13. O zmianie ustawy o grach hazardowych: Ustawa z dnia 12.06.2015 r. *Dziennik Ustaw*. 2015. Poz. 1201.
14. Byszewski G., Kozubal M. Jak założyć kasyno? *Rzeczpospolita*. URL: www.rp.pl/artykul/739283-Jak-zalozyc-kasyno.html#ap-1
15. Śmiałek P. Hazardowa działalność gospodarcza w Polsce na tle stanowionego prawa. *Studenckie Zeszyty Naukowe*. 2018, Vol. XXI. № 36. P. 93–108.
16. O zmianie ustawy o grach hazardowych oraz niektórych innych ustaw: Ustawa z dnia 15.12.2016 r. *Dziennik Ustaw*. 2016. Poz. 88.